

KONSPEKT LEKCJI – HISTORIA - III etap edukacyjny

Temat: Cud nad Wisłą czy geniusz ludzki? – wojna polsko-bolszewicka

Uczestnicy: uczniowie liceum lub technikum, zajęcia mogą być również przeprowadzone wśród innych grup młodzieży powyżej 14 lat.

Czas trwania: 45 minut

Podstawa programowa

Treści nauczania – wymagania szczegółowe :

XLI Walka o odrodzenie państwa polskiego po I wojnie światowej.

Uczeń:

5) charakteryzuje proces kształtowania się polskiej granicy wschodniej, ze szczególnym uwzględnieniem wojny polsko-bolszewickiej;

Cele lekcji:

Uczeń:

- rozumie znaczenie wojny polsko-bolszewickiej
- rozumie rolę, jaką odegrał ppłk. Jan Kowalewski
- zna etapy wojny polsko-bolszewickiej
- wie, kiedy rozegrała się Bitwa Warszawska
- wyjaśnia pojęcia: Bitwa Warszawska, Cud nad Wisłą, pokój ryski, bunt generała Żeligowskiego
- dostrzega różne perspektywy narracyjne w tekstach źródłowych

Materiały:

→ Gra szyfrów - to projekt gamingowy IPN przybliżający dzieje wojny polsko-bolszewickiej dostępny bezpłatnie na platformie Steam, który działa na goglach VR, PC z systemem Windows oraz urządzeniach mobilnych obsługiwanych przez iOS i Android.

Został przygotowany jako gra FPP (first person perspective), składająca się z trzech misji. Opisują one przebieg wojny polsko-bolszewickiej oraz wpływ polskiej kryptologii na jej zwycięski finał. Każdy z nas może złamać bolszewickie szyfry i zniszczyć sowiecki pociąg pancerny. Osoby grające wcielają się w autentyczne postacie żołnierzy wojny polsko-bolszewickiej z 1920 roku, uruchamiają skomplikowane urządzenia komunikacyjne sprzed 100 lat i ratują Europę przed komunistycznym zniewoleniem.

<https://ipn.gov.pl/pl/dla-mediow/materiały-do-pobrania/162352,Gra-szyfrow-najnowszy-projekt-gamingowy-Institutu-Pamieci-Narodowej.html>

→ szyfrogramy Armii Czerwonej przechwycone i przetłumaczone przez Jana Kowalskiego – można wydrukować lub wyświetlić na tablicy (załącznik nr 1)

- wypowiedź Włodzimierza Lenina na temat wojny polsko-bolszewickiej (załącznik nr 2)
- Dostęp do Internetu - Projekt „Wiktorja 1920” został przygotowany przez Ośrodek KARTA na zlecenie Biura Programu NIEPODLEGŁA, w ramach obchodów setnej rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości i odbudowy polskiej państwowości. Materiały za: www.niepodlegla.gov.pl. Prawa autorskie: Biuro Programu „Niepodległa”.
- Kartki lub zeszyty, długopisy
- Laptopy lub telefony – w każdej grupie co najmniej jeden

PRZEBIEG ZAJĘĆ

Lp.	Przebieg zajęć	Czas w minutach	Materiały
1.	<p>Uczniowie przed lekcją mieli za zadanie zapoznać się z Grą Szyfrów. Lekcja rozpoczyna się od rozmowy na temat gry: do jakich wydarzeń historycznych nawiązuje fabuła gry, komu udało się przejść kolejne etapy gry, jakich osiągnięć udało się im dokonać.</p> <p>https://ipn.gov.pl/pl/dla-mediow/materialy-do-pobrania/162352,Gra-szyfrow-najnowszy-projekt-gamingowy-Instytutu-Pamieci-Narodowej.html</p>	3 min.	
2.	<p>Jeśli uczniowie sami o tym nie powiedzą, nauczyciel informuje, że poszczególne misje z gry nawiązują do etapów wojny polsko-bolszewickiej:</p> <ul style="list-style-type: none"> - operacja wileńska - wyprawa kijowska - Bitwa Warszawska 13-25 VIII 1920 - bunt generała Żeligowskiego i zajęcie Wilna - pokój ryski 	5 min.	
3.	<p>Początek i przyczyny wojny polsko-bolszewickiej</p> <p>Rozmowa na temat sytuacji Polski po I wojnie światowej. Wskazanie przyczyn wojny polsko-bolszewickiej. Podkreślenie znaczenia wycofania się niemieckiej armii z obszaru dawnego imperium rosyjskiego, na granicę z 1914 roku, w miejsce której, w wyniku dwustronnych porozumień wkroczyła bolszewicka Armia Zachodnia oraz nieustalonej od kilkuset lat granicy pomiędzy Polską a Rosją i nieuznawania rządów bolszewików w Rosji na arenie międzynarodowej.</p> <p>Historycy spierają się, które walki można uznać za początki wojny.</p> <p>Wydarzenia, które są uznawane za przyczyny wojny polsko-bolszewickiej:</p>	5 min.	

	Zwykle przyjmuje się, że wojna rozpoczęła się 14.02.1919 r. – walkami pod Grodnem Obecnie coraz częściej mówi się, że walki o Wilno, które rozpoczęły się 3 stycznia 1919 r. uznaje się za początek wojny polsko-bolszewickiej.		
4.	Cud nad Wisłą czy geniusz ludzki? Nauczyciel omawia etapy wojny polsko-bolszewickiej, a następnie pokazuje wydrukowane lub wyświetlone rozszyfrowane przez Jana Kowalewskiego depesze radzieckie – załącznik nr 1. Rozmawiamy na temat strategii Józefa Piłsudskiego oraz znaczenia rozszyfrowanych depech przez Jana Kowalewskiego.	10 min.	Zał. nr 1
5.	Skutki i znaczenie wojny polsko-bolszewickiej a) skutki wojny b) znaczenie – analiza tekstu źródłowego W. Lenina o wojnie polsko-radzieckiej – załącznik nr 2.	5 min.	Zał. nr 2
6.	Praca w grupach – Wiktoria 1920 – zapiski z czasów wojny Uczniowie w grupach wybierają jeden tydzień wojny polsko-bolszewickiej, korzystając ze strony: https://niepodlegla.gov.pl/o-niepodleglej/ . Następnie analizują informacje i zapisują wnioski. Próbują odpowiedzieć na pytanie: Kim są autorzy wypowiedzi? Czego dotyczą/co przedstawiają opublikowane zdjęcia i plakaty? Z jakiej perspektywy ukazują wydarzenia wojenne? Każda grupa prezentuje swoje wnioski na tle klasy. Ćwiczenie ma na celu ukazanie wielogłosowej narracji na temat wojny polsko-radzieckiej. Uczniowie zapoznają się z wypowiedziami przedstawiającymi perspektywy autorów różniących się światopoglądami, zawodami czy miejscami zamieszkania. Dzięki tej różnorodności świadectw być może lepiej zrozumieją wydarzenia sprzed stu lat. Zadanie to można również zadać uczniom do wykonania w domu lub przekształcić w większy projekt historyczny realizowany na osobnej jednostce lekcyjnej.	15 min.	laptopy lub telefony w każdej grupie co najmniej jeden, zeszyty lub kartki, długopisy
7.	Zakończenie lekcji i wnioski końcowe.	2 min.	

Załącznik nr 1

źródło grafiki https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/b3/Kowalewski_1920.jpg

https://pl.wikipedia.org/wiki/Jan_Kowalewski#/media/Plik:Szyfrogram_sowiecki_1920.jpg

61

19/8

Stacja.....	Oddział.....
'bpilne ., '= naczdow w p sekoja radiotelegrafji ..	
Przyjęto na stacji dnia.....	
Depesza <small>telefoniczna</small> <small>telegraficzna</small> Nr.....	z..... 35 ³ / ₁₂
+ Lublinsztab 1101 12, /8 15,35, '=	
odebrano dnia..... 19..... o..... godz..... min. <small>przez</small> ..... z.....	
nadano dnia..... 19..... o..... godz..... min. <small>przez</small> ..... do.....	

'= 13.- Ln a 1 tk nr 23 72 22 204 gr 12, /8 0100= 714321 5913

1352 kilka grup opuszczone /,81697 48453 81165 33253 59755 31858

уст-ориентировка дван улб)гг с/о
70673 2375 134620 98432 62347 51812 53811 85384 70434 03853 67758

дн двавзт бп ят б/бри з о дн н
16284 81185 38118 65323 40251 76324 07934 62597 58162 84845

дв в т р и п я т б / б р и з о д н и т а д у а т
138118 65323 46251 76324 07934 62597 58162 84845 38116 24811

а т а г о / а в г у с т а / р а н о н е / м л а в а / т р
53325 35975 53185 97067 132533 45362 75840 95243 53185 133234

и ч е т и р е б р и г / д в и ж е н и ч / н с / р а н о
62380 93273 34097 93462 59811 86236 09846 26262 65345 136275

н а / к е х а н о б / р е к е с / з р у д у с к / н а / м / л
84531 60958 53847 51838 09340 96559 134708 17067 12845 35243

а в а / - р к а з / н р и / м е с т о / д р и
53185 33334 38'2 12845 53185 33334 62630 96732 40793 40---- 81-

о с е н и ч / м / ч / с / к / т а / м л а в а / т р / к / н а
--- 23609 8462-?- 63705 26712 84535 24353 18533 23812 51763

Ściśle tajne.

Tłumaczenie szyfrogramu.

Od: Sztabu IV armji Do: Sztabu Zachodn. frontu Przejęto: 14/VIII. Odczytano: 15/VIII.

U w a g i	T R E Ś C Rev. 441.
Oficerów /- równa się - „komandnyj sojtaw”, walczących - równa się - „bojcow”	<p>10M2A. dn. 13/VIII.</p> <p>DO Szefa Sztabu Zachodniego frontu.-</p> <p>Podaje meldunek o stanie liczebnym IV armji według danych, na 10/VIII.</p> <p>12 dywizja strzelców: oficerów-518, bagnetów 2823, szabel - 376, walczących - piechoty: 3540, zaprowiantowanych - 9263, karabinów maszynowych - 86. Dział polowych - 24, ciężkich dział - 3, koni - 3083, wozów - 837.</p> <p>18-a dywizja strzelców: oficerów-482, bagnetów-4289, walczących - piechoty:- 6807, zaprowiantowanych - 11490. Karabinów maszynowych - 97, automatów - 29, dział polowych - 23, koni-1606, wozów - 560.</p> <p>53-a dywizja strzelców: oficerów-573, bagnetów - 2146, szabel - 62, walczących piech. - 4593, zaprowiantowanych-10636, karabinów maszynowych - 7., automatów - 25, dział pol. - 24, koni-2530, wozów - 712.</p> <p>54-a dywizja strzelców: oficerów- 660, bagnetów - 3218, walczących piech. - 5624, szabel - 160, zaprowiantowanych - 13273, karabinów maszynowych - 19, automatów - 28, dział polowych - 6, koni - 752, wozów - 237.</p> <p>163 brygada strzelców: oficerów-206, bagnetów -1390, walczących piech.-2406, zaprowiantowanych - 3786, karabinów maszynowych - 35, dział polowych - 8, koni .... (brak końca)</p> <p>Deszyfrował: Za zgodność z oryginałem:</p> <p style="text-align: right;"><i>Kowalew</i> Naczelnik Wydz. 2.</p>

NACZELNE DOWÓDZTWO W. P.
(SZTAB GENERALNY)

Warszawa, dnia

192

Członek II. Biura Szyfrowego
Sz. № 35552. /II.

Rozesłano według rozdzielnika Nr. 1.

[Signature]
Kapitan i Szef Biura Szyfrowego.

Załącznik nr 2

Włodzimierz Lenin, 2 X 1920 r.

Gdyby Polska stała się radziecka, gdyby robotnicy warszawscy otrzymali od Rosji Radzieckiej pomoc, na którą czekali i którą z radością witali, Pokój Wersalski zostałby rozbity i cały system międzynarodowy, ustanowiony dzięki zwycięstwom nad Niemcami, runąłby. Francja nie miałaby wówczas buforu odgradzającego Niemcy od Rosji Radzieckiej. Nie miałaby taranu przeciwko Republice Radzieckiej. [...] Oto dlaczego dotarcie wojsk czerwonych pod Warszawę znamionowało kryzys międzynarodowy. [...] Sprawa wzięła taki obrót, że jeszcze kilka dni zwycięskiej ofensywy Armii Czerwonej, a nie tylko Warszawa zostałaby zdobyta (to nie było takie istotne), lecz rozbity zostałby Pokój Wersalski. Oto na czym polega międzynarodowe znaczenie tej wojny polskiej.

W.I. Lenin, Dzieła, Warszawa 1955, t. 31, s. 307-308.